

Nr 296

Av fru **Lindström m. fl.**, *angående förvaltning och underhåll av s. k. grönområden.*

(Lika lydande med motion nr 328 i Andra kammaren)

Medan arbetet på en riksplanering av landets markresurser f. n. pågår centralt i vederbörande departement, engagerar sig länen i regionplaner som har utarbetats eller håller på att utarbetas för att i sinom tid hopfogas och koordineras med den blivande riksplanen. Detta parallella arbete förutsätter att det finns en livlig kommunikation av markpolitiska idéer mellan planerarna på olika nivåer. När den lagstiftande maktens intentioner ännu inte är fullt kända, måste regionplaneorgan och kommuner, länsarkitekter och lantmätare på egen hand försöka antecipera vad den nya markpolitiken kan tänkas komma att kräva av dispositioner för respektive bebyggelse-, näringslivs- och rekreationsändamål. Av försiktighetsskäl väljer man då gärna så vida ramar för planeringen att det ger samhället manöverutrymme för framtiden. Sålunda finns en tendens att avskaffa glesbebyggelsebegreppet i byggnadslagens mening, att utsträcka byggnadsplaninstitutet till rena landsbygden för att i tid frilägga grönområden för friluftslivets behov, bevara kuststräckorna och skärgårdarna för medborgarnas gemensamma nyttjande etc.

Denna principiellt riktiga strävan hos dem som ombesörjer den fysiska markplaneringen medför emellertid ofta åratals osäkerhet för enskilda markägare, som inte får besked om huruvida en avstyckning kommer att medges eller ett byggnadsförbud fortfarande kommer att gälla eller hur ett markområde som avsättes till grönområde skall förvaltas. Rättsverkningarna av de många planer som uppgörs för markanvändningen är nämligen alltjämt i stor utsträckning outredda. Den år 1968 tillsatta bygglagkommittén har omsider fått möjlighet att ta itu med uppgiften att lösa en del av de ekonomiska och juridiska problem som följer de nya region-, general- och byggnadsplanerna åt. Kostnaderna för kommuner och enskilda berörs i olika sammanhang i direktiven. Men det är särskilt *ett* viktigt problem som synes utelämnat i anvisningarna för kommitténs arbete. Här syftas på förvaltningen och underhållet av s. k. grönområden, markområden av olika slag som enligt gällande planer inte är avsedda för bebyggelse, såsom parker, strövområden m. m.

Många stora sammanhängande markområden i våra regionplaner markeras numera som grönområden, och talrika markbitar i detaljplaneringen inom

kommunerna har ägarna fått avstå till grönområden — ibland genom köp av stat, kommun, stiftelse e. d. men oftast genom att utan ersättning nödgas godtaga ett kollektivt intrång på sin egen mark av medmänniskor som sportar, campar, badar och nöter på markens vegetation och djurliv. Samhällets resurser att genom köp fylla tätortsbefolkningens rättmätiga behov av strövområden och orörd natur inom räckhåll för den ordinarie bostadsorten kan aldrig bli tillräckliga. Större delen av grönområdena befinner sig och kommer förmodligen även framdeles att befinna sig i enskild ägo. Därmed anmäler sig frågan om hur underhållet av dessa landskapsdelar skall garanteras. Ett grönområde blir oanvändbart för friluftslivet om det får växa igen eller förfalla. Oersättliga naturvärden försvinner när den svenska ängen ätes upp av framryckande buskvegetation. Till att ansa stora skogsområden och grönområden kan markägaren få bistånd av skogsstyrelse och skogsägarföreningar, och virkesavverkningen kan kompensera för de kostnader som övrigt underhåll av grönområden kräver. Men många smärre grönområden från ett par hektar till några tiotal hektar är för små för att få delta i sådan rationell skogsvård, och ägarnas egen arbetskraft och ekonomi förslår ofta inte för att hindra markerna att växa igen och att hålla undan nedskräpningen av besökare. Känslan av att samhället berövat dem äganderättens fördelar — bestämmanderätten, avskildhet och ro etc. — kommer ägarskapets förpliktelser att framstå som allt mindre motiverade. När sedan en sådan ägare dör och de grönområden och allmänna platser som han haft lagfart på övergår till arvingar, kan förväntas ett ännu större ointresse för underhåll av marken.

Jämsides med att planeringsexperten och lantmäteriväsendet f. n. utlägger mängder av grönområden i region- och byggnadsplaner borde därför skyndsamt utredas formerna för dessa områdens omedelbara och framtida förvaltning i de fall där samhället inte självt har råd att överta ägandet och ansvaret. Även kostnadsfördelningen mellan samhället och de enskilda markägarna borde därvid prövas. Ett speciellt arrangemang är de exploateringsavtal som kommuner börjat erbjuda markägare som vill avstycka tomter för försäljning — bygglagssakkunniga har sin uppmärksamhet fäst därpå. Som villkor för sin medverkan till avstyckning och byggnadstillstånd har en kommun möjlighet att ställa långtgående ekonomiska krav på sådana markägare och krav på gratis grönområden som compensation för den bebyggelse som medges. Normer för sådana avtal med rimlig kostnads- och ansvarsfördelning mellan avtalsparterna bör kunna utarbetas av de sakkunniga.

Men även nya typer av samfälligheter borde kunna prövas för förvaltningen av grönområden och allmänna platser. Vägföreningar, till vilka berörda fastighetsägare anslutes och som med avgifter finansierar väghandhållet, har visserligen redan enligt nuvarande lag möjlighet att inkludera allmänna platser i sin verksamhet. Men denna möjlighet, som lagen nämner i förbigående, behövde lyftas fram till en central uppgift, och grönområdets

vård och underhåll såväl av samfällda anordningar som av naturen borde därvid bli en skyldighet som jämte kostnadsfördelningen specificeras och regleras i lagstiftningen. 1921 års lag om förvaltning av bysamfälligheter är en annan anknytningspunkt. Men under den samfällighetsförvaltning, för vilken lagen ger praktiska anvisningar, kan inte — enligt utslag av högsta domstolen 1954 — ingå mark som förvärvas för delägarnas gemensamma räkning utan att vara en för deras fastigheter samfällid tillhörighet. Fastighetsägarföreningar kan givetvis bildas fritt och frivilligt av stugägare i fritidsbebyggelse som omges av grönområden i och för skötsel av dessa områden och andra gemensamma intressen. Men det är mindre vanligt att människor oombett och frivilligt påtager sig ansvar och kostnader för gemensamhetsmark. Genom förutnämnda exploateringsavtal kan dock kommuner framtinga dylika fastighetsägarföreningar. Men det är otillfredsställande att, medan planarkitekter utmärker på sina kartor och kommuner förbereder anläggningar av fritidsbyar och strävar efter att reglera glesbebyggelsen ända ner till en täthetsgrad av ett par tre fastigheter, det alljämt är en öppen fråga hur förvaltningen skall tryggas av de naturvärden och områden som avsättes för gemensamhetsbruk och som lagfartsinnehavare inte längre intresserar sig för eller har ork och ekonomi att vårda.

Om det gamla svenska byalaget kunde stimuleras att återuppstå i en nutidsvariant med samfällighetsförvaltning av områden, som väl inte äges men nyttjas tillsammans av kringboende, skulle kanske 1921 års lag om bysamfälligheter kunna bilda utgångspunkt för lagstiftningsarbetet. Det synes oss angeläget att bygglagutredningen beredes tillfälle att snarast pröva alla uppslag till en lösning av denna fråga, som hastar om man vill undvika eljest snabbt igenväxande eller snart förslitna naturområden.

Med åberopande av det anförda anhålles härmed,

att riksdagen hos Kungl. Maj:t hemställer om utredning — genom komplettering av direktiven till bygglagutredningen eller på annat lämpligt sätt — av de i det föregående berörda frågorna.

Stockholm den 22 januari 1969

Ulla Lindström (s)

Helge Berglund (s)

Erik Alexanderson (fp)

Torsten Hansson (s)